

**PAŃSTWOWY POWIATOWY INSPEKTOR SANITARNY
W GRODZISKU MAZOWIECKIM**

• tel.: 22 755 57 76

• sekretariat.psse.grodzisk@sanepid.gov.pl

• ul. Żwirki i Wigury 10, 05-825 Grodzisk Mazowiecki

**INFORMACJE DOTYCZĄCE PRAC W NARAŻENIU / KONTAKCIE
NA CZYNNIK RAKOTWÓRCZY / MUTAGENNY**

Zgodnie z artykułem 222 ustawy Kodeks pracy (t.j. Dz.U. 2022 poz. 1510 z późn. zm.)

§ 1. W razie zatrudniania pracownika **w warunkach narażenia na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym**, pracodawca zastępuje te substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne mniej szkodliwymi dla zdrowia lub stosuje inne dostępne środki ograniczające stopień tego narażenia, przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki.

§ 3. Minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy, uwzględniając zróżnicowane właściwości substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, ich zastosowanie oraz konieczność podjęcia niezbędnych środków zabezpieczających przed zagrożeniami wynikającymi z ich stosowania, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wykaz substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym i sposób ich rejestrowania;
- 2) sposób prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
- 3) sposób prowadzenia rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach;
- 4) wzory dokumentów dotyczących narażenia pracowników na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym oraz sposób przechowywania i przekazywania tych dokumentów do podmiotów właściwych do rozpoznawania lub stwierdzania chorób zawodowych;
- 5) szczegółowe warunki ochrony pracowników przed zagrożeniami spowodowanymi przez substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
- 6) warunki i sposób monitorowania stanu zdrowia pracowników narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

Na podstawie art. 222 § 3 w/w ustawy wydano rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 roku w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (t.j.Dz.U. 2021 poz. 2235 ze zm.)

§2: Wykaz substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym stanowią:

1) substancje chemiczne spełniające kryteria klasyfikacji jako rakotwórcze lub mutagenne kategorii 1A lub 1B

Carc. 1A H350 - Może powodować raka.

Carc. 1B H350 - Może powodować raka.

Carc. 1A H350i - Wdychanie może spowodować raka.

Carc. 1B H350i - Wdychanie może spowodować raka.

Muta. 1B H340 - Może powodować wady genetyczne.

zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającym i uchylającym dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz.Urz. UE L 353 z 31.12.2008, str. 1); – należy kierować się tabelą 3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008R1272-20230731>

Do substancji zalicza się również **azbest** (określona grupa minerałów mających postać włókien), a konkretnie odmiany o następujących numerach CAS (Chemical Abstracts Service)

CAS: 12001-28-4

CAS: 132207-32-0

CAS: 12172-73-5

CAS: 77536-66-4

CAS: 77536-68-6

CAS: 77536-67-5

CAS: 12001-29-5

oraz inne naturalne włókna mineralne, jak również sztuczne włókna mineralne (MMMF).

Pracodawca ma również obowiązek zgłaszania substancji niezamieszczonych w wykazie klasyfikacji zharmonizowanej, o którym była mowa powyżej, natomiast zaklasyfikowanych przez producenta / importera jako rakotwórcze i / lub mutagenne kategorii 1A, 1B wg systemu CLP. Może zaistnieć taka sytuacja, gdy ta sama substancja jest różnie klasyfikowana przez różnych producentów / importerów. Należy się wtedy opierać na klasyfikacji przekazanej przez swojego dostawcę stanowiącego poprzednie ogniwo w łańcuchu dostaw.

2) mieszaniny zawierające substancje wymienione w pkt 1 w stężeniach powodujących spełnienie kryteriów **klasyfikacji mieszaniny jako rakotwórczej lub mutagennej kategorii 1A lub 1B** zgodnie z rozporządzeniem, o którym mowa w pkt 1; - *należy się kierować klasyfikacją mieszaniny podawaną w sekcji 2 karty charakterystyki.*

3) czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym określone w zał. 1 do rozporządzenia rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 roku w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy .

Załącznik 1. Wykaz czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

1. Czynniki fizyczne

1. Promieniowanie jonizujące.

Rodzaje występującego promieniowania jonizującego: – alfa – beta – gamma – X – neutrony

2. Procesy technologiczne (obecnie 8), w których dochodzi do uwalniania substancji chemicznych, ich mieszanin lub czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym:

1. Produkcja auraminy.

2. Procesy technologiczne związane z narażeniem na działanie wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, obecnych w sadzy węglowej, smołach węglowych i pakach węglowych.

3. Procesy technologiczne związane z narażeniem na działanie pyłów, dymów i aerozoli tworzących się podczas rafinacji niklu i jego związków.

4. Produkcja alkoholu izopropylowego metodą mocnych kwasów.

5. Prace związane z narażeniem na pył drewna. *(uwaga: nie ma znaczenia gatunek drewna)*

oraz z dniem 07 luty 2020 r. doszedł proces taki jak:

6. Prace związane z narażeniem na krzemionkę krystaliczną - frakcję respirabilną powstającą w trakcie pracy.

oraz z dniem 20 luty 2021 r. doszły procesy takie jak:

7. Prace związane z narażeniem przez skórę na działanie olejów mineralnych użytych wcześniej w silnikach spalinowych wewnętrznego spalania w celu smarowania i schładzania części ruchomych silnika.
8. Prace związane z narażeniem na spaliny emitowane z silników Diesla.

W PRZYPADKU, GDY W FIRMIE WYSTĘPUJE NARAŻENIE NA CZYNNIK RAKOTWÓRCZY I / LUB MUTAGENNY

to zgodnie z rozporządzeniem w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy nakłada na pracodawcę m.in. następujące obowiązki:

§ 3: Pracodawca zatrudniający pracownika w warunkach narażenia na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, zwany dalej „pracodawcą”, jest obowiązany **wykonywać ich pomiary** w trybie i z częstotliwością określonymi w przepisach wydanych na podstawie art. 227 § 2 ustawy Kodeks pracy (...) – patrz § 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (tj. Dz.U. 2023 poz. 419) przywołany poniżej

§ 6 ust. 1. W przypadku występowania czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, (...), badania i pomiary wykonuje się:

- 1) co najmniej raz na sześć miesięcy - jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,1 do 0,5 wartości NDS;
- 2) co najmniej raz na trzy miesiące - jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,5 wartości NDS.

Jeżeli wyniki dwóch ostatnich badań i pomiarów nie przekroczyły 0,5 wartości NDS, częstotliwość ta może być zmniejszona do określonej w ust. 1 pkt 1.

Uzyskane wyniki należy wpisać do rejestru oraz karty badań i pomiarów, o których mowa w § 18 rozporządzenia w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych (...) oraz o wynikach należy niezwłocznie poinformować pracowników, co określono w § 17.

§ 4 ust. 1: Pracodawca prowadzi **rejestr prac** (w formie papierowej lub w postaci elektronicznej), których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, zawierający następujące dane:

- 1) wykaz procesów technologicznych i prac, w których substancje chemiczne i ich mieszaniny lub czynniki o działaniu rakotwórczym lub mutagennym są stosowane, produkowane lub występują jako zanieczyszczenia bądź produkt uboczny, oraz wykaz tych substancji chemicznych i ich mieszanin oraz czynników wraz z podaniem ilościowej wielkości produkcji lub stosowania;
- 2) uzasadnienie konieczności stosowania substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, o których mowa w pkt 1;
- 3) wykaz i opis stanowisk pracy, na których występuje narażenie na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
- 4) liczbę pracowników narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, w tym liczbę kobiet, zwanych dalej "pracownikami";

- 5) określenie rodzaju substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powodujących narażenie, drogę i wielkość narażenia oraz czas jego trwania;
- 6) rodzaje podjętych środków i działań ograniczających poziom narażenia na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

ust. 2 Pracodawca **przekazuje powyższe informacje** właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy niezwłocznie po rozpoczęciu działalności oraz corocznie w terminie **do dnia 15 stycznia** na druku według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do rozporządzenia.

Edytowalną wersję załącznika 2 znajdą Państwo w oddzielnym pliku pt. „Załącznik 2 - Sprawozdanie z czynników rakotwórczych i mutagennych do 15.01.każdego roku” – wersja rtf i pdf

Na stronie internetowej znajdą Państwo przykładowo wypełnione formularze dla trzech rodzajów narażenia:

- substancje chemiczne - galvanizernia
- czynnik fizyczny – gabinet stomatologiczny
- proces technologiczny - stolarnia

§ 5 ust. 1-3: Pracodawca jest obowiązany prowadzić w formie papierowej lub w postaci elektronicznej **rejestr pracowników** narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym i przechowywać go przez okres 40 lat po ustaniu narażenia, a w przypadku likwidacji zakładu pracy – przekazać właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu.

ust. 2 Rejestr, o którym mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) datę wpisu do rejestru;
- 2) imię, nazwisko pracownika oraz jego stanowisko pracy, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 3;
- 3) numer PESEL, a w przypadku jego braku - numer dokumentu potwierdzającego tożsamość.

ust. 3. Pracodawca przekazuje rejestr, o którym mowa w ust. 1:

- 1) właściwemu komendantowi wojskowego ośrodka medycyny prewencyjnej - w przypadku jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej.

§ 9: Pracodawca jest obowiązany:

- 1) informować pracownika o opakowaniu, zbiorniku i instalacji zawierających substancje chemiczne, ich mieszaniny lub czynniki o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, a także o wymaganiach dotyczących oznakowania i znakach ostrzegawczych;
- 2) przeprowadzać okresowe szkolenia pracownika w zakresie:
 - a) ryzyka dla zdrowia, (...). Dodatkowo informacja o narażeniu na czynnik rakotwórczy / mutagenny musi zostać umieszczona w ocenie ryzyka zawodowego.
 - b) wymagań higienicznych, (...)
 - c) konieczności używania środków ochrony indywidualnej, w tym odzieży ochronnej,
 - d) działań zapobiegających wypadkom (...).

§ 11 ust. 1: Lekarz sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami jest obowiązany zapoznać się z warunkami ich pracy i posiadać udokumentowane informacje dotyczące rodzaju i wielkości narażenia na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. **Pracodawca ma obowiązek przekazać lekarzowi informacje**, o których mowa powyżej np. wskazując je w skierowaniu na badania wstępne / okresowe, o których mowa w art. 229 ustawy Kodeks pracy.

Odnosnie badań lekarskich pracowników Kodeks pracy ustanawia, art. 229 § 5, że pracodawca zatrudniający pracowników w warunkach narażenia na działanie substancji i czynników rakotwórczych lub pyłów zwiłknających jest obowiązany zapewnić tym pracownikom okresowe badania lekarskie także:

- 1) po zaprzestaniu pracy w kontakcie z tymi substancjami, czynnikami lub pyłami,
- 2) po rozwiązaniu stosunku pracy, jeżeli zainteresowana osoba zgłosi wniosek o objęcie takimi badaniami.

Ponadto narażenie / kontakt na czynniki o działaniu rakotwórczym / mutagennym należy uwzględnić **w ocenie ryzyka zawodowego**, zgodnie z § 39a rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy:

ust. 1. Pracodawca ocenia ryzyko zawodowe występujące przy wykonywanych pracach, w szczególności przy doborze wyposażenia stanowisk i miejsc pracy, stosowanych substancji i mieszanin chemicznych, materiałów zawierających czynniki biologiczne, **rakotwórcze lub mutagenne** oraz przy zmianie organizacji pracy. Podczas oceny ryzyka zawodowego uwzględnia się wszystkie czynniki środowiska pracy występujące przy wykonywanych pracach oraz sposoby wykonywania prac.

ust. 3. Pracodawca prowadzi dokumentację oceny ryzyka zawodowego oraz zastosowanych niezbędnych środków profilaktycznych. Dokument potwierdzający dokonanie oceny ryzyka zawodowego powinien uwzględniać w szczególności:

- 1) opis ocenianego stanowiska pracy, w tym wyszczególnienie:
 - a) stosowanych maszyn, narzędzi i materiałów,
 - b) wykonywanych zadań,
 - c) występujących na stanowisku niebezpiecznych, szkodliwych i uciążliwych czynników środowiska pracy,
 - d) stosowanych środków ochrony zbiorowej i indywidualnej,
 - e) osób pracujących na tym stanowisku;
- 2) wyniki przeprowadzonej oceny ryzyka zawodowego dla każdego z czynników środowiska pracy oraz niezbędne środki profilaktyczne zmniejszające ryzyko;
- 3) datę przeprowadzonej oceny oraz osoby dokonujące oceny”.

Z oceną ryzyka zawodowego, jak i z każdą jej aktualizacją należy zapoznawać pracowników.

PRZEPISY <https://isap.sejm.gov.pl/>

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974r. Kodeks pracy
(t.j. Dz.U. 2022 poz. 1510 ze zm.)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy
(t.j. Dz.U. 2021 poz. 2235 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy
(tj. Dz.U. 2023 poz. 419)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniające i uchylające dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1907/2006
((Dz.Urz. UE L 353/2 z 31.12.2008 roku z późn. zm.)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008R1272-20230731>

Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy
(Dz.U. 2018 poz. 1286 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy
(t.j. Dz.U. 2003 Nr 169 poz. 1650 z późn. zm.)